

Warszawa, 27-06-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.813.1.2021.MW

Pan

Przemysław Czarnek

Minister Edukacji i Nauki

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze!

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał liczne skargi od rodziców uczniów z niepełnosprawnościami, którzy ukończyli szkołę branżową I stopnia. Skarżący wskazują, że aktualne uregulowanie art. 134 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.; dalej jako: „Prawo oświatowe”), uniemożliwia ich dzieciom podjęcie nauki w szkole branżowej I stopnia w kolejnym zawodzie, gdyż podczas rekrutacji wymagane jest przedstawienie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Tymczasem dzieci Skarżących legitymują się wyłącznie świadectwem ukończenia gimnazjum, co powoduje, że nie spełniają wymogów rekrutacyjnych do szkoły branżowej I stopnia.

Prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwia rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także pełny udział we wszystkich sferach życia. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Na podstawie m.in. art. 24 ust. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych¹ Rzeczpospolita Polska uznała prawo osób z niepełnosprawnościami do edukacji i zobowiązała się do zapewnienia jego realizacji bez dyskryminacji i na zasadach równych szans.

Mając na względzie powyższe, należy zauważyć, że zgodnie z Prawem oświatowym, system oświaty zapewnia realizację prawa każdego obywatela do kształcenia się, w tym pobierania nauki przez uczniów z niepełnosprawnościami zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Zadaniem państwa jest zapewnienie takiego systemu kształcenia, który będzie zmierzał do pełnego rozwoju potencjału ucznia, talentów i kreatywności, a także zdolności przy pełnym wykorzystaniu ich możliwości. Podejmowane działania powinny zapewniać, że osoby z niepełnosprawnościami nie będą wykluczone z powszechnego systemu edukacji ze względu na niepełnosprawność, także z nauki na poziomie szkół ponadpodstawowych.

Dostrzegając możliwe naruszenie prawa do edukacji uczniów z niepełnosprawnościami, Rzecznik Praw Obywatelskich zasygnalizował problem pojawiający się we wspomnianych skargach Zastępcy Dyrektora Departamentu Wychowania i Edukacji Włączającej w Ministerstwie Edukacji i Nauki.² Z uzyskanej na to pismo odpowiedzi wynika, że zasady rekrutacji określone w art. 134 ust. 1 Prawa oświatowego obowiązują jedynie kandydatów nieposiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.³ W piśmie wskazano, że przyjmowanie kandydatów z niepełnosprawnościami (z orzeczeniami) ma służyć przede wszystkim realizacji zaleconych warunków kształcenia, a postępowanie rekrutacyjne prowadzi się jedynie w przypadku kandydatów nieposiadających orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. Podstawowym wyznacznikiem przyjęcia kandydata z niepełnosprawnością do szkoły lub oddziału jest treść zalecenia zawartego w

¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, ze zm.).

² Pismo z dnia 6 sierpnia 2021 r. (znak: XI.813.12.2020.MW).

³ Odpowiedź z dnia 3 września 2021 r. (znak: DWEW-WSPE.4035.351.2021.KT).

orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, którym dyrektor szkoły jest prawnie związany.⁴

W uzyskanej przez Rzecznika odpowiedzi podkreślono również, że aby możliwe było stwierdzenie niedopuszczalności ponownego podjęcia nauki przez osobę, która ukończyła już szkołę tego samego typu, to tego rodzaju ograniczenie musiałoby wynikać wprost z przepisów ustawowych kształtujących system szkolnictwa w Polsce. Uczeń z niepełnosprawnością może się uczyć w szkole ponadpodstawowej (wcześniej w ponadgimnazjalnej) do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym kończy 24. rok życia. Istnieje zatem możliwość ponownego uczęszczania do branżowej szkoły I stopnia, ale kształcącej w innym zawodzie niż uzyskany dotychczas z uwzględnieniem wymogów ustawowych, tj. wieku ucznia umożliwiające korzystanie z nauki w tego rodzaju szkole i legitymowania się przez niego orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, które warunkuje przyjęcie do tego rodzaju szkoły. Uczeń powinien posiadać aktualne orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane na dany rok szkolny bądź etap edukacji realizowany w danej szkole po raz kolejny, a wniosek o wydanie takiego orzeczenia powinien zawierać m.in. nie tylko nazwę szkoły i oznaczenie oddziału w szkole, do którego uczęszcza uczeń, ale też nazwę zawodu – w przypadku ucznia szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe. Wówczas na podstawie art. 127 ust. 13 Prawa oświatowego, starosta jest zobowiązany do zapewnienia osobie posiadającej orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego odpowiedniej formy kształcenia. Reasumując, **z uzyskanej przez Rzecznika opinii właściwego departamentu MEiN wynika, że jeśli uczeń z niepełnosprawnością chce ponownie podjąć naukę w szkole tego samego typu, ale kształcącej w innym zawodzie – jest to możliwe, ale po spełnieniu dodatkowych warunków.**

Skarżący, opierając się na opinii MEiN, chcieli skorzystać ze wskazanego w niej sposobu. Jednak w piśmie Kuratorium Oświaty w Warszawie z dnia 16 lutego 2022 r. zostało im przedstawione odmienne od zaprezentowanego wyżej stanowisko Wydziału Wychowania i Kształcenia Specjalnego w Ministerstwa Edukacji i Nauki,

⁴ Zob. wyrok WSA w Warszawie z 28 kwietnia 2015 r., II SA/Wa 1602/14, LEX nr 1734509; wyrok NSA z 5 listopada 2015 r., I OSK 2173/15, LEX nr 1989880; podobnie M. Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 133.

datowane na 10 lutego 2022 r. Zgodnie z przedstawionym stanowiskiem: „Od roku szkolnego 2020/2021 absolwenci dotychczasowych gimnazjów nie są rekrutowani do branżowej szkoły I stopnia, dotyczy to również branżowych szkół I stopnia specjalnych. Dlatego też absolwenci branżowej szkoły I stopnia specjalnej, którzy ukończyli dotychczasowe gimnazjum specjalne, nie mogą być przyjęci z dniem 1 września 2022 r. do branżowej szkoły I stopnia i kształcić się w innym zawodzie niż uzyskany dotychczas w szkole tego typu”. Z kolei absolwenci 8-letniej szkoły podstawowej, którzy ukończyli ośmioletnią szkołę podstawową specjalną, mogą być przyjęci z dniem 1 września 2022 r. do branżowej szkoły I stopnia i kształcić się w innym zawodzie niż uzyskany dotychczas w szkole tego typu. Warunkiem jest posiadanie aktualnego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz spełnienie kryterium maksymalnego wieku życia ucznia/absolwenta – tj. 24 roku życia, do którego może on kształcić się w szkole danego typu i ją ukończyć. W mojej ocenie, takie rozróżnienie sytuacji uczniów z niepełnosprawnościami, w oparciu wyłącznie o posiadany przez te osoby dokument ukończenia danego typu szkoły, co – w związku z reformą systemu oświaty – jest niezależne od zainteresowanych uczniów, nie znajduje podstaw w świetle aktualnych uregulowań prawnych.

Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami podkreśla znaczenie uznania różnic między wykluczeniem, segregacją, integracją a włączeniem uczniów z niepełnosprawnościami. Wykluczenie występuje wówczas, gdy uczniom bezpośrednio lub pośrednio uniemożliwia się udział w jakiegokolwiek formie edukacji albo odmawia się dostępu do niej⁵. W niniejszej sprawie uczniowie, którzy ukończyli gimnazjum nie mają takich samych możliwości dalszej nauki jak uczniowie, którzy ukończyli 8-letnią szkołę podstawową. Powyższe kryterium jest jedynym, które różnicuje ich sytuację i nie pozwala na kontynuację nauki.

W świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo

⁵ Komentarz ogólny Komitetu ONZ nr 4, pkt 11.

wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Prawo do edukacji jest jednym z podstawowych praw człowieka wyrażonych w Konstytucji RP i jego ograniczenie musi spełnić test proporcjonalności określony w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie, czemu takie rozróżnienie sytuacji uczniów-absolwentów miałyby służyć. W tym miejscu należy podkreślić, że ustawodawca nie wyłączył wprost możliwości ponownego ubiegania się o przyjęcie przez osobę, która legitymuje się świadectwem ukończenia szkoły określonego typu, do szkoły tego samego typu w ramach kształcenia w innym zawodzie. Wobec powyższego wydaje się, że uczniowie, którzy ukończyli szkołę branżową I stopnia powinni mieć możliwość nauki w kolejnym zawodzie w tej szkole niezależnie od ukończenia 8-letniej szkoły podstawowej czy gimnazjum.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do opisanego problemu, w szczególności z uwagi na rozbieżne opinie przedstawione wcześniej przez właściwe jednostki podległe Ministrowi Edukacji i Nauki.

Załącz.: 2

Z poważaniem

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/